

Маркіян Паславський – випускник військової академії США. Вест-Пойнт. 1981 р.

Американський Герой України

обличчя України, але одним із таких точно є Музей української діаспори в Києві на вулиці Московській, 40-б.

Історія музею, як розповіла нам директорка Оксана Григорівна Підсуха, розпочалася 25 травня 1999 року. Поштовхом до цього стало відновлення контактів із українськими емігрантами після проголошення незалежності України 1991 року. Для цього в Міністерстві культури була навіть створена спеціальна комісія, а самі діаспоряни почали дарувати твори мистецтва та історичні артефакти, що були покладені в основу колекції Музею культурної спадщини (саме так музей називався до 2014 року). Зокрема, однією з перших була надіслана колекція мистецьких творів Олекси Булавицького, котрий емігрував з України 1943 року. Учениця відомого українського художника та педагога Федора Кричевського Людмила Морозова зі США також подарувала свої роботи музею. Досі надходять різноманітні експонати від Катерини Кричевської-Росандіч, а також матеріали з особистого архіву балетного танцівника та хореографа Сержа Лифаря, що передаються швейцарською нотаріальною конторою від імені його вдови.

За 20 років існування концептуальний підхід до колекції та самої тематики музею істотно змінився. За словами провідного наукового співробітника закладу, кандидата історичних наук Назарія Розлуцького, музей має представляти діаспору як явище в усіх її проявах: не лише культурному, а й економічному, політичному, громадському, науковому, спортивному тощо. Ідеться також про дослідження причин еміграції та подальшу долю різних поколінь та соціальних верств емігрантів.

Наразі музейний простір ділиться на три локації. У постійній експозиції представлена культурна спадщина династії Кричевських (від Василя Григоровича Кричевського до Катерини Кричевської-Росандіч) та Сержа Лифаря, уже згадувані

На відго- лоски минулого ми натрапляємо на кожному кроці. Своєрідним уособленням їх є музеї. Це справжні скарбниці минулого. У них концентрується все найважливіше з того, що несе нам на сивих крилах історія. Важко визначити, які саме музеї можуть найкраще презентувати

художні твори Олекси Булавицького й Людмили Морозової, а також творчі доробки Петра Холодного, Петра Капшученка та уродженця Ніжина Вадима Доброліжа. Також у музеї діє постійна виставка «Наш Сікорський», присвячена видатному авіаконструктору Ігорю Сікорському. В одному з нещодавно знайдених листів учений ідентифікує себе як етнічний українець. На виставці продемонстровано його життєвий і творчий шлях – від батьківського порогу в Києві до потужної та всесвітньовідомої авіакорпорації в США.

У локації для змінних виставок нещодавно відкрився проєкт, присвячений Маркіяну Паславському – американцю українського походження, рядовому добровольчого батальйону «Донбас», який загинув під час боїв за Іловайськ 19 серпня 2014 року. У її створенні, за словами Оксани Підсухи, брали участь рідні Маркіяна Паславського, його друзі та побратими-військові, а також Музей Революції Гідності. Куратор виставки Назарій Розлуцький проводить авторські екскурсії, під час яких розповідає відвідувачам надзвичайну історію цього американського українця.

Виставка розташована в п'яти залах. Так, у першому з них розміщено експонати, що стосуються американського періоду життя Марка Паславського. На центральному стенді зберігаються фото його предків (виїхали з України 1944 року), а поруч – книги, на яких виріс Маркіян (серед них англomовна праця про Тараса Шевченка), експонати про його навчання в українській парафіяльній школі та участь в організації «Пласт». Саме завдяки спорту, знанню історії та допомозі вчителя Маркіян вступив до військової академії Вест-Пойнт, далі служив у 75-му полку рейнджерів і нарешті вступив до магістратури Монмутського університету, після якої працював фінансовим та інвестиційним консультантом. Після переїзду в Україну 1992 року Маркіян Паславський продовжив свою професійну кар'єру.

У другому залі представлені артефакти часів Помаранчевої революції 2004 року та Революції Гідності 2013–2014 рр., у яких Маркіян брав активну участь. Маючи українське коріння, він ніколи не був байдужим до своєї історичної Батьківщини. У приміщенні зберігаються каски, протигаз, шматки бруківки, загородження, прапор з Майдану, що Маркіян надіслав до Америки, аби продемонструвати, як саме українці відстоюють власну честь та незалежність. Також наявні фото, на яких видно, що пан Паславський перебував на Майдані в найбільш небезпечні та кровопролитні дні – 18–20 лютого 2014 року на вулиці Інститутській, де розстріляли Небесну Сотню.

Третій зал присвячений участі Маркіяна Паславського в українсько-російській війні. Маючи звання капітана армії США, він пішов на фронт як звичайний доброволець, бо мріяв не про підвищення по службі, а хотів просто захищати Батьківщину. Чоловік обрав собі псевдонім «Франко» на честь відомо-

го українського письменника та політичного діяча Івана Яковича Франка. За спогадами його бойових побратимів, Маркіян Паславський дуже колоритно лявся, з американським акцентом, а також після кожного бою проводив брифінг: аналізував, як пройшов бій, чому загинули чи були поранені бійці, указував на переваги та недоліки. Окрім того, він сам вибирав собі позицію під час бою, і найчастіше то були небезпечні ділянки. В експозиції представлені особисті речі пана Марка, передані його друзями, серед яких є і його уніформа. Також демонструються типологічні предмети з війни, зокрема речі українських військових та елементи боєприпасів.

Меморіальний зал вшановує пам'ять Маркіяна Паславського. На стінах розміщені фото місця поховання героя на Аскольдовій могилі.

Щороку його рідні та побратими з батальйону «Донбас» відвідують її. За американською традицією на його труну поклали прапор США, складений трикутником, – він також представлений у цьому залі. Така деталь навіває ще давніші спогади, адже прапор придбала двоюрідна сестра Маркіяна Паславського ще під час його участі в Помаранчевій революції.

Завершує виставку кінозал, де демонструється 15-хвилинний тизер фільму про американця з українським корінням режисера Олега Ущенка. Повна версія має вийти наступного року. Виставка, присвячена Маркіяну Паславському, вражає масштабністю та глибиною. Музей української діаспори дбайливо шанує пам'ять про героя з українським серцем.

На жаль, цей заклад не може похизуватися великим штатом працівників. Оксана Григорівна жартує: «У нас науковців

менше, ніж континентів». Ще однією проблемою є недостатнє фінансування музею з боку держави. Як зазначає директорка, держава компенсує лише базові потреби закладу – комунальні послуги та мінімальні зарплати. Незважаючи на це, колектив робить усе можливе, аби музей був цікавим для сучасного відвідувача. Тут діє кав'ярня, у якій, за словами директорки, «можна відчутти атмосферу стародавнього Печерська, почитати цікаву книгу або помилуватися історичними світлинами за чашкою духмяної кави».

Щодо планів на майбутнє, пані Підсуха зауважила, що стратегічною метою наукової команди закладу є створення нової інтерактивної постійної експозиції, а також цікавих виставкових та видавничих проектів. Команда також започаткувала клуб «Добродії музею», до участі в якому запрошує меценатів, небайдужих до долі культурної та історичної спадщини української діаспори.

«Нашого цвіту по всьому світу». І як добре, що в столиці української держави створили музей, який вшановує пам'ять видатних представників українського зарубіжжя. У Музеї української діаспори живе дух справжнього патріотизму, самопожертви, гордості та відповідальності за землю своїх пращурів. Так хочеться, щоб якомога більше людей відчули ці щирі емоції, відвідавши, зокрема, виставку про Маркіяна Паславського, що професійно та самовіддано підготували працівники музею.

Ольга МОЦІЯКА

ЮВІЛЕЇ

ВАЛЕРІЙ ШЕВЧУК БЕЗ НОБЕЛЯ

80-річчя Валерія Шевчука стало приводом для літературознавців, поціновувачів його творчості до аналізу української літератури як самобутнього естетичного феномену, якщо розглядати її як явище оригінальне та водночас міжнародне, інтегроване в контекст світового письменства.

Науковий центр дослідження проблематики шістдесятництва Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України, співorganizатором якого є Центр гуманітарної співпраці з українською діаспорою Гоголівського вишу, спільно з Національним музеєм літератури України провів Круглий стіл на тему: «Художньо-інтелектуальний синкретизм творчості Валерія Шевчука».

Навіть невелика виставка «Сад житейський», що презентувала її кураторка, старша наукова співробітниця музею Олена Круківська, змістовно представила дуже вагомий доробок поета, прозаїка, історика, перекладача, культуролога, автора майже 200 книг, 500 наукових розвідок, лавреата багатьох літературних премій, зокрема й Шевченківської 1988 року за роман «Три листки за вікном». Цитати прозаїка,

графічні твори Наталки Михайличенко ілюстраторки його останніх 30 книг, костюми й декорації «Вертепу» Київського театру на Подолі налаштували на інтелектуальну розмову, модераторкою якої

Міністерство культури України
Національний музей літератури України
Київський академічний драматичний театр на Подолі

5 вересня о 16:00

круглий стіл на тему
"Художньо-інтелектуальний синкретизм творчості Валерія Шевчука"

До 80-річчя від дня народження
Валерія Шевчука

м. Київ, вул. Б. Хмельницького, 11
тел. для довідок: 235-12-91

виступила керівниця Наукового центру, докторка філологічних наук, професорка Людмила Тарнашинська.

Ще 2001 року в Київському видавництві імені Олени Теліги вона опублікувала монографію «Художня галактика Валерія Шевчука. Постать сучасного українського письменника на тлі західноєвропейської літератури», присвятивши її світлій пам'яті Івана Максимовича Кошелівця. Відомий у діаспорі літературознавець, випускник Гоголівського вишу в книжці «Сучасна література в УРСР» (Мюнхен: Пролог. 1964.) написав таке: «Але якби я хотів назвати щось найбільш оригінальне в сучасній радянській прозі, то мусив би вказати на початкові кроки ще зовсім молодого Валерія Шевчука. З його біографії відома всього лише оця нотатка, надрукована в „Літературній газеті“ (20.ІІ. 1962) з нагоди публікації кількох його новелок: „Валерій Шевчук – студент-історик Київського університету. Родом з Житомира. Двадцятидволітній. Пробує писати новели. Мріє написати колись роман“.

Цікавих ознайомитися з цими новелками відсилаю до „Панорами найновішої літератури в УРСР“, у якій я передрукував „Мій батько надумав садити сад“, „Не співайте мені сеї пісні“, „Жовтень, місяць, сад“ і „Навіщо я про це згадую“.

Враження від цих творів таке, наче автор, відштовхуючись від заялужених зразків радянської прози, взяв собі за зразок модерних західних авторів. У його манері сюжет має другорядне значення. Властиво за нього править витинок з звичайного потоку життя без виразного початку і завершення. Канва буденних подій (підкреслено-буденних) служить авторові всього лише для психологічних обсервацій над персонажами, що дає простір для широчезного підтексту, і треба сказати, що цей простір у В. Шевчука дуже інтенсивно виповнений.

Усі новелки – чисто психологічні зарисовки, без жодного натяку на політику чи бодай якісь „ухили“. І все ж його гостро критикували і змусили замовкнути».

Чому? Відповідь знаходимо в Людмили Тарнашинської («Українське шістдесятництво: профілі на тлі покоління. Історико-літературний та поетикальний

аспекти». Київ, Смолоскип. 2010). «Без перебільшення можна сказати, що саме індивідуальне „Я“, відкрито й голосно заявлене молодими українськими поетами в 60-х роках минулого століття, не тільки стало своєрідним антрополого-персоналістським маркером літературного покоління, а й значною мірою визначило його художньо-стильові пошуки. У ті роки таку акцентацію на персональному, вирішеному „з-поміж усіх“ „Я“ ідеологи від мистецтва трактували як справжній виклик суспільним приписам з їхньою догмою тотального масовізму, стандартизації, усталеного й усіяко підтримуваного інститутами влади знеособленого колективного „ми“».

Думку Людмили Броніславівни підтримали й розвинули учасники Круглого столу. Інтертекстуальний простір Валерія Шевчука – це насамперед діалог з Біблією, звертання до міфологем як художньо виправданого способу проникнення в надра психології українського етносу, збагачення традиційних національних художніх набутоків сукупно зі стильо-

Професорка Людмила Тарнашинська

вими пошуками прозаїків європейської школи. Про це – цікава доповідь докторки філологічних наук Ірини Приліпко.

Багатодонність трудів і днів ювіляра доводила докторка філологічних наук Раїса Мовчан. Огром видрукованого, написаного й ще неопублікованого поета, прозаїка, перекладача та дослідника літератури вона порівнювала з набутками Івана Франка. Ми трепетно передавали з рук у руки щойно видану в «Клію» «Мудрість передвічну. Афоризми українських мислителів XI–XIX століть», згадуючи одну з духовних цеглин, з яких митець будував свій храм. В одному з інтерв'ю Шевчук сказав про це так: «Людина, коли знає історію свого роду, одних із нього наслідує, інших заперечує – і

так проходить одну зі шкіл життя. І хоче вона того чи ні, продовжує своїх пращурів, бо є кінцевим результатом їхнього генетичного закладення. Але, на жаль, у нас, країни упослідженої, яка не раз потрапляла в іноземне ярмо, генетична пам'ять послаблена: далі дідів і баб рідко хто має змогу протягти свою лінію – і це людину, як частку етносу, ослаблює. Відтак єдиний для неї вихід: не втрачати генетичний родовід на духовному рівні, стаючи освіченим і наповненим культурою свого народу. Бо народ – не юрба, складена через рух хаосу, а сутність Божа, її називають ще ноосферою, в якій люди поєднуються на етнічному, психологічному, культурному, духовному чи й державотворчому рівні. Коли ж людина ці якості втратить, вона стає істотою, яку стихійно несе потік існування. Таку людину не можна назвати просвітленою, і вона, певною мірою, є ущербна, бо не може протиставити каламутному потоку життя свого чистого і чесного „Я“. Людина ж свідомо має кінцеве відчуття себе живим складником народу, в лоно якого її вселила Божа воля, і ніколи цього не забувати. Це їй необхідно, щоб стати повноцінним, свідомим складником цієї спільноти, а не людиною юрби, що хаотично з'єднується і розпадається».

На думку професорки Тарнашинської, а з нею погоджуються літературознавці українського зарубіжжя Марко Павлишин, Романа Багрій, Іван Фізер, Анна Берегуляк, входження України, зокрема її культури, у європейське співтовариство неможливе без творчого доробку Валерія Шевчука, що належить до прозаїків-інтелектуалів філософського спрямування й чи не найбільше з-поміж своїх сучасників увібрав тенденції розвитку світової літератури.

Ця постать може гідно репрезентувати сучасну українську прозу в зарубіжжі, зажити їй слави на світових обширах, що незрівнянно піднесло б авторитет українського письменства, сприяло б зміцненню позицій української культури, спонукало б до розвою нових талантів у незалежній Україні.

Твори Валерія Шевчука у світі представлені 22 мовами. Він – почесний професор Житомирського університету та Києво-Могилянської академії, почесний доктор Львівського університету.

Удостоєний звання заслуженого діяча польської культури (за переклади творів Я. Івашкевича та К. Галчинського).

Усе це – підстави для номінування на Нобелівську премію. Людмила Тарнашинська збрала для цього всі необхідні документи, що... загубилися в кабінетах п'ятого Президента України.

«Як поставився до цього інциденту сам митець?», – питаєте ви. Публічно промовчав. Як і до неприсвоєння звання Почесного громадянина міста в рідному йому Житомирі. А це додаткові 40 тисяч гривень щорічно до 3 тисяч щомісячної пенсії.

Валерій Шевчук цими буденними клопотами не переймається. Він копає криницю в собі, пориваючись до небес, аби пізнати й витворити себе через власну творчість.

Аби зробити його мітом Житомира троє науковців – Віктор Мусієнко, Володимир Даниленко і Сніжана Чернюк – зініціювали безгрошову премію Валерія Шевчука, що нею номінували творчість сучасних українських письменників. Знайшлися меценати, котрі оплачували саму церемонію. «Усе це відбувається без участі Літературного музею в Житомирі,

міської чи обласної влади», – наголосила учасниця Круглого столу, кандидатка філологічних наук Сніжана Чернюк.

Виникла дискусія з приводу вивчення творчості Валерія Шевчука в школах і вишах. З'ясувалося, що науковці з Інституту літератури не впливають на формування шкільної чи університетської програми. У призначених з цієї метою комісіях часом працюють випадкові люди. І тому студенти-філологи читають лише «Дім на горі» і не знають ще кращого, на думку літературознавців, роману «Три листки за вікном».

Дозволю завершити непатетичні нотатки про нашого сучасника Валерія Олександровича Шевчука його ж зізнанням: «...Сковорода навчив задовольнятися тим, що мені дано і копати криницю в собі самому, тобто науці святої самоти; Величко навчив мене безумству (вважаю також святому) творчої праці, коли працюєш без розрахунку на славу й винагороду; Франко навчив мене працювати біля найрізноманітніших пластів нашої літератури і рівняти свою працю до світових стандартів, узгоджувати її зі світовим літературним процесом.

Кривець

Ілюстрація Н. Михайличенко до книги В. Шевчука «Фрагменти із сувою мойр»

Я мав дерзновення бути самим собою в будь-який час і ніколи не ганявся за марностями цього світу, бо слава світу оминає, а любов після всього зостається...»

Надія ОНИЩЕНКО

Ліна Максимук

Місія освітян діаспори

Перший Міжнародний конкурс юних перекладачів з українських закордонних шкіл «Мовограй» нещодавно оголосив переможців – учнів з 11 країн світу. Організатором творчого змагання була Спілка українських освітян діаспори – перше міжнародне об'єднання українських учителів із різних країн світу. До її створення в 2018 році не було установи чи організації, що б опікувалася проблемами освітян діаспори. І хоча спілка ще зовсім молода, вона активно працює, отримує позитивні відгуки про свою роботу й генерує нові проекти, серед яких і «Мовограй».

Про специфіку конкурсу та проблеми українського шкільництва за кордоном в ексклюзивному інтерв'ю Укрінформу розповіла голова правління Спілки українських освітян діаспори, голова оргкомітету конкурсу «Мовограй» Ліна Максимук.

– **Пані Ліно, вітаємо конкурс «Мовограй» з успішним стартом. Він отримав чимало захоплених відгуків від учасників і журі. Як народилася ідея його проведення?**

– На робочому столі в правлінні Спілки завжди багато ідей та проектів. Відбираємо найоригінальніші та, на наш погляд, найперспективніші. Насамперед, робимо це із думкою про учнів українських закордонних шкіл, про вчителів. Як показали опитування, наші проблеми спільні – від Австралії до Норвегії, від Японії до Канади. Ми ставили собі таке запитання: як ми можемо допомогти школам підвищити мотивацію дітей до вивчення української мови, мотивацію приходити до школи щотижня у свій вихідний і здобувати нові знання. Адже в наших учнів, окрім тижня навчання в місцевих школах, ще один шкільний день припадає на вихідний, коли їхні однолітки відпочивають. Це велике навантаження. І тому дитина має бути за-

цікавлена в навчанні, розуміти, для чого це потрібно. Примусом у такій важливій справі нічого добитися не можна.

Ми подумали: діти люблять різноманітні змагання, це природно. А що, як спробувати сили у змаганні, у якому ще ніколи не брали участі? Не просто показати, як добре вчилися в українській школі, а й спробувати себе в ролі перекладача з іноземної мови, самому обрати улюблений твір мовою країни проживання та вперше дати можливість іншим українцям прочитати це рідною мовою. Така місія нашим учасникам здалася не тільки цікавою, а й по-дорослому важливою.

– **Що, на вашу думку, дає юним українцям з-за кордону участь у мовному конкурсі в Україні?**

– Уявіть, наші діти вільно спілкуються однією іноземною мовою або й кількома в країні проживання. Дехто чує українську лише вихідними в українській школі. Для чого вивчати мову, якщо вони майже ніколи нею не послуговуються? Беручи участь у конкурсі, діти побачили, що українська для них – не мертва латина, а мова жива, потрібна. Більше того: для багатьох це було перше мовне випробування, такий собі мовний «стрибок

із жердиною», де висока планка була взята. Уявіть, як перемога в міжнародному конкурсі впливає на самооцінку, на впевненість у своїх силах, на бажання вчитися й творити далі! Ми дуже тішимося, коли учні закордонних шкіл отримують дипломи переможців: це окрилює не тільки їх самих, а й дає позитивний приклад іншим. А перемогти у змаганні, де свої таланти демонструють переважно діти-носії мови, надзвичайно почесно.

– В Україні проводиться кілька мовних конкурсів для учнів, зокрема й з діаспори. Чим серед них вирізняється «Мовограй»?

– Одним із завдань «Мовограю» було привернути увагу й можновладців, і широкого загалу в Україні до роботи українських шкіл за кордоном. Або й до самого факту їх існування, бо навіть не всі про нас знають. А ми існуємо! Наші діти теж українці!

Конкурс для учнів українських закордонних шкіл ми хотіли будувати на кількох стовпах. Передусім, це перше змагання для учнів українських навчальних закладів за кордоном, де б кожен міг спробувати свої сили, незалежно від мовного рівня. По-друге, ми хотіли створити саме творчий конкурс. І третє, чи не найважливіше, – це звернути увагу на те, чим наші діти вигідно відрізняються від своїх малих земляків в Україні: кожний маленький закордонний українець надійно стоїть обома ніжками в двох культурах, у двох цивілізаціях. Дивись, Україно, через кілька років підросте нове покоління вже готових «двовекторних» перекладачів, які досконало знають іноземні мови. Ось хто буде пропагувати українську культуру у світі, просувати інтереси нашої держави в своїх країнах проживання. Це, без перебільшення, майбутні лобісти України в широкому світі.

– А як учасникам конкурсу працювалося над перекладами? З чим виникали найбільші труднощі? І що корисного усвідомили діти під час перекладацької роботи?

– Рівень зацікавленості зростав у процесі роботи. Стикалися із труднощами, що природно, але це вже не спинало. Приходило усвідомлення, що знань бракувало, адже написати своїми словами літературний текст – це не повідомлення в соцмережі наклацати. Ось тоді й зробили перші «відкриття»: де саме знайти словники іноземних мов, синонімів, фразеологізмів як паперові, так і віртуальні. А це вже перехід на нову, вищу пізнавальну сходинку, чому всі ми безмежно раді.

Наші учні поставилися до перекладів творчо, намагалися передати текст так, щоб це було зрозуміло юному українському читачеві. Так, один з учасників змінює іноземні імена дітей на українські, а власним назвам дав український переклад. Інша дівчинка перекладала народну казку з багатьма сталими виразами, характерними для мови країни проживання, діалектизмами. Дослівний переклад тут не спрацював. Та й діалоги головних героїв відрізнялися від того, як це роблять подібні персонажі в наших казках. Тоді, як нам розповідали, дитина пішла піднімати з полиць та перечитувати українські народні казки. Навіть уявляла себе на місці героїв, щоб зробити мову живішою й сучаснішою.

– Мабуть, нелегко було членам журі вибирати найкращих? Кого ви запросили оцінювати дитячі переклади?

– Ми звернулися до шанованих людей, і наш оргкомітет щасливий і вдячний, що всі вони погодилися. Це Ольга Хорошковська – докторка пед. наук, професорка, лауреатка державної премії України в галузі початкової освіти; Наталія Клименко – засновниця проекту «Мова – ДНК нації»; Оксана Кротюк – українська дитяча письменниця, членкиня Національної спілки письменників України; Назар Данилків – директор Школи української мови та культури при Українському католицькому університеті; Мар'яна Бурак – академічна директорка Школи

української мови та культури при Українському католицькому університеті; Оксана Туркевич – кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри українського прикладного мовознавства Львівського національного університету імені Івана Франка.

Ми також щиро вдячні Школі української мови та культури при Українському католицькому університеті, особисто директору Назарові Данилківу та академічній директорці Мар'яні Бурак за спонсорську підтримку, та за призи для переможців.

– Як Ви оцінюєте результати конкурсу? Чи сподобався він учасникам?

– Одразу після оголошення рішення журі ми ще не знали, як сприймуть результати учні. Але чи не в перші ж хвилини свої відгуки в соцмережах стали залишати батьки, які просто не могли приховувати свого захоплення і ледь дочекалися результатів. Поширення, коментарі, відгуки в різних каналах – приватних, шкільних, на сторінках місцевих українських громад. Гордість за своїх дітей, подяка вчителям українських шкіл. Це важливо! Батьки працюють у будні, і в суботу вони тепер не відпочивають, адже потрібно везти дитину до української школи, часто долаючи велику відстань. І для вчителів приємно бачити результати своєї праці, звичайно волонтерської, у свій вільний час. Тому ми можемо з упевненістю констатувати, що переможцями нашого конкурсу є всі, це є абсолютний, беззаперечний успіх для дітей, родин і українських шкіл.

Ось кілька відгуків від батьків і вчителів:

«...Хочу висловити подяку Вам за таку нагоду, одну з перших в історії новітньої української міграції за те, що пам'ятаєте про нас, понад 10 мільйонів українців, які живуть за кордоном і борються за збереження нашої мови й культури далеко від Батьківщини»;

«Цей конкурс – прекрасна мотивація для вивчення мови! Це той пазл, якого нам дуже бракувало... Наші діти почали навипередки перекладати. Важливо, що це вони роблять залюбки й тепер бачать, наскільки необхідною є граматики».

– Пані Ліно, чи зверталися ви за допомогою щодо проведення конкурсу до профільних міністерств України, інших установ?

– Так, зверталися, але від нас відмахнулися, переслали до іншої інстанції. Знаєте, ми вже багато років живемо в демократичних країнах світу й не звикли до такого ставлення з боку державних службовців у наших країнах проживання. Україні є над чим працювати в цій сфері.

Подібне ставлення й до українських шкіл за кордоном, якщо вже згадати до слова. В Україні поки що взагалі немає ніякої політики щодо цього. Нами ніхто із владних структур особливо не цікавиться. Ви щось там самі робите вихідними днями і на волонтерських засадах? Робіть. Десь із думкою, що проблеми самі собою зникнуть.

Дивіться, Україна запрошує молодь українського походження вступати до українських вишів, навіть квоти виділяє. Але щоб приїхати та продовжити навчання в Україні, чи не має молодь як мінімум знати українську мову? Тому закордонні школи конче потрібні для цього. Без мови, без знання й розуміння історії та культури українська закордонна молодь приїде в Україну лише як туристи. А зі знанням кількох іноземних мов і солідною середньою освітою в закордонних українців є варіанти, з яких вишів у світі обирати.

– Тому у закордонних учителів і виникла ідея згуртуватися та створити Спільку українських освітян діаспори, яка була б об'єднанням викладачів не тільки для професійного спілкування, а й для розробки стратегії розвитку української освіти за кордоном і представлення інтересів освітян владі?

– Так. Ось коли вже стало зрозуміло, що допомоги нам чекати нізвідки, що кількість шкіл і учнів у них зменшуються,

що за майже 30 років незалежності в Україні не було створено жодного підручника для закордонних шкіл – постало питання про створення власної спілки для вчителів діаспори. І ми об'єдналися.

Спілку заснували 30 червня 2018 року у Великій Британії вчителі та директори українських шкіл Італії, Португалії, Норвегії, Великої Британії, Тунісу, Греції, Об'єднаних Арабських Еміратів. Цю організацію створили представники різних професій: учителі початкових класів, викладачі української мови, філологи, психологи редактори, маркетологи. Серед них є й магістри, і кандидати наук, і автори підручників та навчальних посібників, переможці конкурсу «Найкращий учитель української мови за кордоном». Розробка навчальних програм і підручників для закордонної школи, підвищення кваліфікації вчителів, сертифікація учнів, захист інтересів учителів, організація таборів і конкурсів – це основні напрями діяльності Спілки.

– В Україні, наскільки мені відомо, є низка академічних закладів, наукових установ, що не один рік працюють над проблемами діаспори і шкільництва зокрема. Чому їм не вдалося за стільки років якщо не розв'язати проблеми освітян діаспори, то хоч полегшити їх?

– Практика показує, що проблеми закордонного шкільництва не вирішуються сидячи в Києві чи Львові. Ми чули від поважних осіб, що їм важко щось зробити, бо вони й учнів закордонних шкіл ніколи в очі не бачили. Ми з цим погоджуємося. Тому й вирішили робити все тут, у діаспорі, у школах. У нас є знання, у нас є досвід, у нас є величезне бажання. Та й бюджетніше так буде – без посередників і бюрократичних надбудов.

– Тобто ви самі можете й навчальні програми створити, і підручники розробити для ваших шкіл?

– Можемо. І підручники, і посібники, і програми, і методики викладання, і курси підвищення кваліфікації вчителів діаспори. Зараз нічого цього немає. Викладання мови як іноземної – це абсолютно інша спеціальність, звичайний учитель-мовник чи вчитель початкових класів не зможе кваліфіковано викладати цим учням. Я вам скажу більше: в Україні не готують спеціалістів цієї ланки для викладання дітям, лише дорослим. А специфіка викладання дітям і дорослим різниться безмежно. Наша Спілка вже має неабиякий досвід цієї роботи, у наших учителів є численні творчі доробки, якими б могли поділитися.

– Виходить, що бракує тільки підтримки з боку української влади, щоб не втратити покоління нових українців, які ризикують стати чужоземними «туристами»?

– Краще й не сказати. Це нас надзвичайно турбує. Ми тут живемо, бачимо, як через закордонні школи активно просувають свої інтереси інші країни, як вибудовують свої стратегічні плани на 20–30 років уперед. Фронти проходять не тільки там, де палає. Майбутнє країн вирішується й у тихих класах шкіл на великих відстанях від їхніх столиць. А проекти, що нав'язуються зараз у деяких колах в Україні, нібито школи за кордоном здатні забезпечити себе самі, є профанацією. На наших плечах відповідальність за майбутнє українства у світі. Українське шкільництво за кордоном має отримати статус державної програми. Сподіваємось, перші особи країни нас почують. Ми готові до діалогу.

Марина ФЕДЯНІНА, Укрінформ

Дорога до Пантелеймона Куліша...

З нагоди 200-літнього ювілею Пантелеймона Олександровича Куліша 2–5 жовтня в Києві, Ніжині та Мотронівці відбулася низка заходів у рамках Міжнародної науково-практичної конференції «Пантелеймон Куліш у культурному та інтелектуальному просторі України». 4 жовтня учасники завітали в Ніжин. Тут, у старому корпусі Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, у цьому, як зауважив доктор історичних наук, професор Олександр Бойко, храмі та театрі, учасники виголошували свої доповіді, дискутували та активно обговорювали гостру проблему повернення Куліша на культурну карту України.

ЧЕРЕЗ НАРОДНІ ДЖЕРЕЛА

«Усе творче життя Куліша – це вболівання за долю України» – стверджує Василь Івашків, завідувач кафедри української фольклористики імені академіка Філарета Колесси Львівського національного університету імені Івана Франка. Письменник наснажувався народною творчістю. Професор Івашків зауважує, що засвоєння Кулішем фольклору було поступовим. Спершу в 1820–1830-х рр. цей процес відбувався на інтуїтивному рівні. У дитинстві на свідомість юного Куліша особливий вплив мала мати, яка прищепила любов до народної пісні, а на хуторі під Воронежем хлопчик змалку слухав різні казки, перекази, легенди. Особливу роль у житті та творчості Куліша відіграв Михайло Максимович, з яким майбутній письменник познайомився під час відвідин лекцій у Київському університеті. Літературні смаки молодого Куліша формувалися під пильним оком Максимовича, він наголошував на вагомому значенні народного слова.

Початок письменницької діяльності Куліша припадає на кінець 30-х – початок 40-х років. Пантелеймон Олександрович демонструє опору на фольклор та замислення над минулим. Простежується інкорпорація фольклорних мотивів у текст.

1843 року починається етап наукового зацікавлення народною творчістю. Куліш записує фольклорні матеріали, зокрема, чи не вперше, прозові жанри. До 1845 року в нього домінує думка про феномен народного слова: треба вчитися в народу, як творити поетичні тексти.

Зліва направо: Андрій Даниленко, Ольга Збожна, Олександр Морозов

ЧЕРЕЗ ГОГОЛІДУ

Куліш став одним із перших біографів Миколи Гоголя. Тому тему взаємин цих культурних діячів аж ніяк не можна було оминати, тим паче, у Гоголівському виші. Її висвітлив керівник Гоголезнавчого центру, професор Павло Михед.

На думку Павла Володимировича, незважаючи на те, що в часі Миколу Гоголя та Пантелеймона Куліша віддаляє лишень один десяток років, це люди різних епох (якщо епохою вважати набір певних рис та доміант). Гоголь – романтик, Куліш же творив за часів позитивізму, коли на все дивилися критичним оком. Романтизм Куліша виявлявся на рівні розуміння ролі письменника як провідника народу. Михед припускає, що «блукання», ідеологічні «хитання» Куліша можуть бути обумовлені соціально-політичним становищем другої половини XIX століття, якому притаманний плюралізм. До того ж відсутня ідея поводири, що так імпонувала Кулішу, її заміщує думка про «маленькі справи».

Віктор Петров писав про відлуння творчого спадку Миколи Гоголя в доробку Пантелеймона Куліша. Окрім того, їх єднає спільність середовища, зокрема пушкінська творчість, вплив «папіньки» Плетньова. У двотомній праці Куліша «Записки о жизни Николая Гоголя» уперше продемонстровано український профіль Гоголя. Через це Куліша навіть звинувачували в надмірному україноцентризмі. У праці продемонстрований новаторський для тогочасної Російської імперії підхід: увага до Гоголя як до творця та як до звичайної людини, письменника розглядають як представника народу. До речі, Куліша називають першим професійним письменником, за два томи біографії Гоголя він одержав гонорар та за ці кошти заснував видавництво.

ЧЕРЕЗ АРХІВИ

Як вважає Олесь Федорук, кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник відділу рукописних фондів і текстології та координатор Центру дослідження життя та творчості Пантелеймона Куліша при Інституті літератури імені Т. Г. Шевченка, за рівнем ерудиції Пантелеймона Олександровича без перебільшення можна назвати людиною доби Ренесансу. Центр здійснює підготовку та координацію академічного проекту «Повного зібрання творів» Куліша в 35 томах. «На жаль, – ділиться наболілим Федорук – автор праці «Роман Куліша „Чорна рада“. Історія тексту», – текстологія як фундаментальна наука нині занепадає. В аспірантурі є вакантні місця, але охочих навчатися немає».

Над видавничим проектом працює невеличке коло ентузіастів, серед них: Олесь Федорук, Андрій Даниленко, Галина Тимошик, Євген Нахлік, Ольга Лучук, Василь Івашків. Їм непросто, є ціла низка проблем: кадровий дефіцит, нестача коштів і т. д. Однак вони працюють попри все. Проект почав реалізуватися під егідою Українського наукового інституту Гарвардського університету та Інституту Критики, з часом долучилися академічний Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка, Наукове Товариство ім. Т. Г. Шевченка в Америці та Українська вільна академія наук у США. Друкуються томи у видавництві «Критика». Головний редактор – Григорій Грабович.

Наразі до друку підготували 3 томи в 4-х книгах. За словами Олесь Федорука, проект розрахований на перспективу, потребує стабільного, а не епізодичного фінансування. Олесь Олександрович має побоювання, що цей процес затягнеться на десятиліття, немає впевненості в тому, що зачинателі цієї діяльності побачать надрукованим останній 35-й том.

Видання спадщини Пантелеймона Куліша – це данина культурному українському письменнику? Його творіння – це старосвітщина, чи все ж він на часі?! Щоб відповісти на ці запитання, спершу потрібно вийти за межі програмного твору «Чорна рада» й осягнути все різнобарв'я таланту Куліша. Його письменницький та науковий спадок становлять праці в різних царинах: літературознавство, етнографія, мовознавство, видавнича справа, історія. Окремо треба згадати листи Куліша, яких назбирається на 10 томів. А чого варта одна лишень тільки збірка «Записки о Южной Руси», про яку Тарас Шевченко відгукувався так: «Цю книгу скоро напам'ять буду читати. Вона мені так чарівно, живо нагадала мою прекрасну бідну Україну, що я немов з живими бесіду з її сліпими лірниками і кобзарями. Пречудова і вельми благородна праця! Брильянт у сучасній історичній літературі».

Пантелеймон Куліш не єдиний «архівний» письменник, варто ще згадати Франка, Драгоманова, Грушевського, праці яких також перебувають «у режимі очікування». Скільки б ми могли почерпнути з цих криниць мудрості. Про вагому роль літератури в житті нації сам Куліш писав так: «Появилася вона на Божий світ не до панської вподоби, а до вподоби і науки тих, котрі не бажать, щоб темні брати їм служили, а бажать самі темним браттям послужити – і вкупі з ними утворити націю самобутну, саморозуміючу, на своїй дорозі видаючу, про свою будущину дбайливу».

Дарія БОБРИК

ЧЕРЕЗ МОТРОНІВКУ

Після конференції, що відбулася в Київському національному університеті ім. Т. Г. Шевченка старший науковий співробітник Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України Олесь Федорук – дослідник творчості Пантелеймона Куліша, зібрав нас, щоб відправити до Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя. За що я йому, від усіх нас, сердечно дякую. По ніжинській землі ходив Пантелеймон Куліш. Ходили й інші визначні особистості українського народу. Уперше у своєму житті на цю землю ступаю я.

1919 року виповнилося 100 років від дня народження славетного сина українського народу – Пантелеймона Куліша. Тоді на наших землях ішла війна. Діди та прадіди боролися за незалежність своєї землі від новітніх окупантів. Незважаючи на той страшний кровопролитний час, українці вшановували Куліша. Так! Вшановували!

1969 року виповнилося 150 років від дня народження Пантелеймона Куліша. Та я не пам'ятаю, щоб хтось у школах згадував його ім'я. Чому не згадували? Чому могили його знищили? Таж, Пантелеймон Куліш жив і помер задовго до приходу радянської (советської) влади на українські землі. Не згадували. Мабуть, добре пам'ятали його слова, написані в листі до Олександра Барвінського (20 грудня 1875 р. з Мотронівки): «Постарайтесь, щоб в буковинському альманасі не було нічого комуністичного, бо комунізм – дурниця». Це було майже 144 роки тому. Хто з них мав рацію? Як показав час – Куліш.

Нині 2019 рік. Виповнилося 200 літ від дня народження славетного сина українського народу.

У Ніжині нас зустріли представники НДУ ім. М. Гоголя, серед яких був доктор історичних наук, професор Євген Луняк – головний організатор конференції.

Другого дня ми ступили на землю, по якій ходили Пантелеймон Куліш, Ганна Барвінок, Тарас Шевченко та інші визначні

особистості того часу. Нас сердечно привітали працівники музею «Ганнина пустинь» у Мотронівці. Я йшла й уважно слухала розповідь про події, що мали місце на цьому маленькому клаптику української землі. Слухала, а перед очима стояв мій дідунь. Я пригадала, як він мене, малу дитину, водив по занедбаних місцях цвинтарів і показував недоглянуті могили. Потім довго стояв біля кожної з них, уважно дивився й просив мене запам'ятати місця їхнього знаходження. Коли я хотіла вирвати бадилину, що росла на могилі, він казав: «не можна, бо прийдуть і знищать могилу». Хто прийде і знищить, не казав. Лише довго дивився на схід.

Так було й з могилами славетного українця Пантелеймона Куліша, його дружини Олександри (українська письменниця Ганна Барвінок) та її брата Василя Білозерського. Їхні могили знищили. Знищили й хрест, що 1897 року поставила Олександра напроти могили Пантелеймона. Хто знищив? Советська влада. Вона зруйнувала й хату, у якій жили та працювали ці велети українського духу. Знищили. Значить боялися їх, навіть мертвих. Який великий страх навіювали вони – представники української інтелігенції – на чергових окупантів української землі. Та чи лише могили Кулішів вони знищили?.. Чи лише?..

І досі не можу повірити, що я побувала на могилі Куліша, того Куліша, який написав: «Зовсім інша була б річ, якби ми єдиними устами і єдиним серцем трудилися над пробудженням суспільно-національної свідомості в Україні».

Чому ми не робимо цього зараз? Чому?.. Про це я запитую в сучасної молоді.

Пані екскурсовод підвела нас до хати, у якій жили Куліші. Ні це не та будівля. Не та. Але вона є точно такою, як на тій фотографії, що мені надіслали з Чернігівського музею, і я помістила її у книжці «Іван Пулюй. Листи».

Обабіч входу в музей є дві таблиці. На правій зазначається, що це «Історико-меморіальний музей-заповідник Пантелеймона Куліша „Ганнина пустинь“», а на лівій – прізвище Івана Плюща.

І пригадала я 2004 рік. Тоді Іван Степанович приїздив в Тернопіль на зустріч з містянами. У той день я подарувала йому свою книгу «Учнівські та студентські „Громади“ – школа виховання національної еліти», видану 2003 року. Це перше видання.

Я довідалася, що відновленням могил, будинків та всього іншого опікувався Іван Степанович Плющ. Дай йому, Боже, Царство Небесне.

У великій кімнаті музею львів'янин Василь Івашків подарував книгу, яку підготували до друку вчені Львівського університету. Подарувала і я свої праці «Іван Пулюй. Листи» та «Іван Пулюй: „Лампаду одні другим передають“». Уважно слухали екскурсовода, переходили з кімнати в кімнату, оглядали експонати, фотографії.

В останній кімнаті музею я побачила портрети Пантелеймона Куліша, Івана Пулюя та Івана Нечуя-Левицького – перекладачів Святого Письма. На окремому столику лежало видання, перекладене ними. Про те, як воно потрапило на хутір «Ганнина пустинь», читайте в листах Івана Пулюя до Олександри Куліш. Окрім усього, Пулюй був редактором та видавцем.

Іван Пулюй був двічі на хуторі в Кулішів. Теплими літніми вечорами вони сиділи під хатою й вдивлялися в небо. Він

Могили П. Куліша, Ганни Барвінок, О. Білозерського в Мотронівці

розповідав Кулішам «про нові й перемінні звізди». Ця розповідь надихнула Пантелеймона Олександровича на написання «Молитви», яку він присвятив Іванові Пулюю.

МОЛИТВА

*присвячена докторові Пулюєві, на спомин зоряної ночі на
Україні, у хуторі*

*Всевишній! Я Тобі молюся,
Молекул космоса Твого...
Де Ти, хто Ти, — даремно б'юся,
Ні, не збагну повік цього!
Повік науці не обняти
Всього, що Ти створив еси...
Даремно розум наш крилатий
Шукає краю небеси!
Знемігшися, на ту пилінку
Спускається, що ми зведемо
Вселенню, — що на хвилинку
Її в імперії рвемо.
І тут безодня животвору,
І тут премудрість без кінця...
Однаково горі і долу
Сіяє світ Твого лиця.
Молюсь, не дай мені розпуки
Зректися розуму мого:
Нехай не гасне світ науки
В проміннях сяєва Твого.
Нехай мій дух в земній юдолі
Не знижується до звіраті;
З Твоєї пресвятої волі
Нехай вівіки буде свят!*

З Мотронівки, 7 червня 1880 р.

Дякую Всевишньому за те, що послав на нашу українську землю славного сина – Пантелеймона Куліша.

Ольга ЗБОЖНА,
почесна професорка ТНЕУ, м. Тернопіль

Засновник – Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Реєстраційне свідоцтво № 352-24ПР, серія ЧГ, від 6 березня 2007 року
Р/р 31253365108946 НДУ ім. М. Гоголя код 02125668 ДКСУ м. Київ МФО 820172

(благодійний внесок на розвиток Центру гуманітарної співпраці з українською діаспорою)

Склад редакції:

Онищенко Н. П., редактор,
Бойко О. Д., докт. політ. наук, проф.,
Мельничук О. В., докт. фіз.-мат. наук, проф.,
Астаф'єв О. Г., докт. філол. наук, проф.,
Михед П. В., докт. філол. наук, проф.,
Самойленко Г. В., докт. філол. наук, проф.
Макет та верстка – Бобрик Д. М.

Адреса редакції:

Центр гуманітарної співпраці з українською діаспорою, кімната 210
вул. Графська, 2,
м. Ніжин, 16602, Україна
Тел./факс: (04631) 7-19-59
E-mail: ukr_diaspora@ukr.net,
diaspora@ndu.edu.ua
<http://www.ndu.edu.ua/index.php/ua/centr-gumanitarnoji-spiivpratsi-z-ukrajinskoyu-diasporoyu/vidannya-ukrajinskij-dim>